

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:2482

av Cecilia Widegren m.fl. (M)

En nystart i socialtjänsten – förbättra barns uppväxtvillkor

1. Innehållsförteckning

- 1 Innehållsförteckning
- 2 Förslag till riksdagsbeslut
- 3 Moderata värderingar och utgångspunkter
- 4 Alliansregeringens social- och barnreformer
 - 4.1 Stärkt skydd för barn som far illa
 - 4.2 Kvalitetssatsning – kvalitetsregister och öppna jämförelser
 - 4.3 Tillsynsreform – minimera risk för vanvård
 - 4.4 Möjlighet att ta ut samtidig föräldrapenning
 - 4.5 Jämställdhetsbonus
 - 4.6 Fritidspeng för ekonomiskt särskilt utsatta barn
 - 4.7 Särskild föräldrastödssatsning
 - 4.8 Särskilda bidraget för barn inom ramen för bostadsbidraget
 - 4.9 Möjlighet till kommunalt vårdnadsbidrag
- 5 Tio samhällsutmaningar inom socialtjänsten och barns uppväxtvillkor
 - 5.1 Kvalitet inom socialtjänsten
 - 5.2 Kompetensförsörjning inom socialtjänsten
 - 5.3 Behov av en total översyn av socialtjänstlagen
 - 5.4 Barn och ungas psykiska ohälsa
 - 5.5 Kränkningar på internet – mobbning i vardagen
 - 5.6 Barnfamiljers ekonomiska utsatthet
 - 5.7 Social rörlighet – nya utanförskap
 - 5.8 De socialt mest utsatta barnen – när föräldrar inte räcker till
 - 5.9 Långvariga placeringar av utsatta barn

5.10 Brister i tillsyn och följdåtgärder

6 Förslag för att nystarta socialtjänsten och förbättra barns uppväxtvillkor

6.1 Höjd kvalitet – tydligare ansvarsfördelning

6.2 Säkra kompetensförsörjning – stärk det sociala yrkets roll

6.2.1 En nationell strategi

6.2.2 Legitimation

6.3 Genomför en total översyn av socialtjänstlagen

6.4 Stärk barn och ungas psykiska välbefinnande

6.5 Stimulera social rörlighet – riv nya utanförskap

6.6 Stärkt tillsyn av socialtjänsten – tydliga följdåtgärder

6.7 Familjehem och nationell adoption – En tydlig strategi behövs

6.8 Stärk utsatta barnfamiljers ekonomiska förutsättningar

2. Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en total översyn av socialtjänstlagen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa en tydligare och bättre arbetsfördelning mellan politik och profession inom socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under mandatperioden se över och ta fram kvalitetskrav och utbildningskrav för hur Sverige på sikt kan ställa legitimationskrav på myndighetsutövande medarbetare i socialt arbete och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under mandatperioden utveckla en strategi för långsiktig personalförsörjning och kompetenslyft för socialtjänsten och dess medarbetare och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att socialtjänsten ska få ett tydligare uppdrag att fokusera på barnens utbildning och studieresultat i kontakten med utsatta familjer och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att familjer som får stöd av socialtjänsten ska få hjälp att söka sig till skolor utanför s.k. utanförskapsområden och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förebygga och minska ohälsa bland barn och unga och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka samverkan mellan skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst i syfte att inget barn faller mellan stolarna gällande de olika myndigheternas ansvar och skyldigheter och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast under denna mandatperiod utveckla en strategi för hur, med, och när vilka barn ska tas om hand och placeras i t.ex. familjehem och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under mandatperioden låta utreda fler hel- och halvprofessionella fosterfamiljer och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra fler nationella adoptioner och ta fram en hållbar strategi och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alltid ställa frågan och låta systematisk adoption eller vårdnadsöverflyttning vara ett alternativ till långvariga placeringar av små barn och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt ta fram riktlinjer för krav på formell kunskap och erfarenhet för att få arbeta med svårt utsatta barn och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i ännu högre grad arbeta förebyggande med frågor som rör barns och ungas psykiska välbefinnande och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under denna mandatperiod öka tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt se över de stöd, rutiner och ersättningar som tillämpas för att ge familjehem bättre förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de verksamheter som drivs i alternativ regi och som finns via förstärkt familjehemsvård endast ska få bedrivas om de har tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt genomföra en nationell översyn för att säkra rekryteringen av familjehem och jourhem och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under mandatperioden utveckla en strategi för långsiktig personalförsörjning och

- kompetenslyft för socialtjänsten och dess medarbetare och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under mandatperioden utveckla metoder för att stärka socionomer och kuratorer i deras yrkesansvar, bl.a. genom att kvalitetssäkra dem som legitimationsyrken, och tillkännager detta för regeringen.
 21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omgående genomföra legitimation för hälso- och sjukvårdens kuratorer enligt Socialstyrelsens framtagna underlag och tillkännager detta för regeringen.
 22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om höjd kvalitet genom bl.a. en tydligare ansvarsfördelning och tillkännager detta för regeringen.
 23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stimulera social rörlighet och riva utanförskap och tillkännager detta för regeringen.
 24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt tillsyn av socialtjänsten och följdåtgärder och tillkännager detta för regeringen.
 25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en strategi för att kunna åtgärda kränkningar mot barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
 26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under denna mandatperiod göra en översyn i syfte att stärka skyddet mot umgängessabotage och tillkännager detta för regeringen.
 27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett krav på kommunerna att erbjuda föräldrar deltagande i minst ett föräldrastödsprogram under barnets uppväxt och tillkännager detta för regeringen.
 28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stödboende och tillkännager detta för regeringen.

3. Moderata värderingar och utgångspunkter

Varje enskild människa är den viktigaste utgångspunkten för Moderaternas politik och vårt samhällsengagemang. Våra värderingar formas av vår syn på människan. Vi ser hela människan. Vi vet att varje människa har stora förmågor och möjlighet att utveckla dessa och växa när man möter nya utmaningar, samtidigt som människan ibland ställs inför svåra situationer och prövningar där man behöver hjälp och stöd, ibland mer än samhället förmår att klara av.

Sverige är ett av världens bästa länder att växa upp i för barn och unga. Det ska fortsatt vara så. Sverige ska vara ett land där alla blir sedda, hörda och känner sig behövda oavsett ålder, bakgrund och erfarenheter. Att vara ung är samtidigt såväl en förmån med hela livets möjligheter framför sig som en stor utmaning i en alltmer rörlig, krävande och föränderlig värld.

De allra flesta barn i Sverige har det bra; samtidigt finns det emellertid barn som inte har det bra, utan som mår dåligt och lever i en uppväxtmiljö som till och med ibland är direkt skadlig. Vi måste se bägge bilderna av verkligheten samtidigt utan att varken skön- eller svartmåla. Det är verklighetens samhällsutmaningar som är utgångspunkten för analys. Utan den kan vi inte lösa dagens och morgondagens brister och tillkortakommanden.

Dagens socialtjänst behöver en nystart. Socialtjänstlagen behöver en bred översyn. Den utgör idag ett lapptäcke föreskrifter och är oöverskådlig. Ett sjuttioital stora förändringar och cirka 200 tillägg har gjorts genom åren. En bra start är den av alliansregeringen tillsatta utredningen om barns och ungas rätt till tvångsvård. I den finns många intressanta förslag. Men i den utsatthet som alltför många känner behövs en nystart. Socialtjänsten bör få ett tydligare uppdrag att fokusera på barnens utbildning och studieresultat i kontakten med utsatta familjer.

Gällande en översyn av socialtjänstlagen finns det därtill mycket som talar för att det behövs en tydlig förstärkning i linje med de behov som växer fram i takt med den snabba samhällsutvecklingen. Därtill vill vi att det förebyggande arbetet gällande ungas psykiska välbefinnande stärks och utvecklas.

Det övergripande syftet med socialtjänstlagen är att den ska vara en ramlag utan detaljregleringar. Vår utgångspunkt och analys är emellertid att motsatsen alltför ofta förekommer idag genom att lagen blivit en samling av olika föreskrifter som ofta är detaljstyrande.

En central utgångspunkt för Moderaternas syn på en nystart för socialtjänsten, och möjligheterna att förbättra barns uppväxtvillkor, är att socialtjänstens verksamheter ska finansieras gemensamt, rättvist och solidariskt, ges efter behov och vara tillgänglig för alla, oavsett bakgrund och var i landet man bor.

Alla barn har rätt att känna trygghet och tillit till såväl sin familj som att samhället bidrar till rimliga uppväxtvillkor. Därtill kunna lita på tydliga lagar och regler som finns till skydd och omsorg om barnens bästa. Ett tydligt barnperspektiv är en central utgångspunkt i Moderaternas syn på den enskilda människan.

Där samhället behövs som allra mest för barn och unga handlar om den gemensamma generella välfärdspolitikens delar såsom mödravårdscentral, barnavårdscentral, förskola, skola, barnsjukvård, tandvård, samt hjälp och stöd via socialtjänsten till de allra mest

utsatta barnen. Denna inriktning på den gemensamma välfärden är bra för alla barn och unga, men den är allra viktigast för de barn och unga som av olika orsaker får allra minst stöd hemifrån.

Vår utgångspunkt är att förslag till reformer måste prövas mot vad de offentliga finanserna ger utrymme för och samhällsekonomin medger.

4. Alliansregeringens social- och barnreformer

Alliansregeringens genomförda reformer såväl för socialpolitiken som för att förbättra barns och ungas uppväxtvillkor är omfattande. De nedanstående redovisade reformerna är långtifrån allt som gjordes under perioden 2006–2014. Däremot speglar urvalet av reformer den strävan alliansregeringen hade att dels genomföra en analys och översyn av gällande lagar och regler för att förbättra alla barns och ungas rätt till en trygg uppväxt, dels förbättra den ekonomiska situationen särskilt för de mest ekonomiskt utsatta barnen och deras familjer.

4.1 Stärkt skydd för barn som far illa

Alliansregeringen tillsatte den 12 juli 2012 en utredning med uppdrag att göra en översyn av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Detta i syfte att ytterligare stärka barnperspektivet, bidra till ökad kvalitet inom den sociala barn- och ungdomsvården, med särskilt fokus på tvångsvård, samt stärka rättssäkerheten för barn och unga.

Denna utredning har både i juni 2013 och i juni 2014 fått ett breddat uppdrag. Dels i syfte att se över olika placeringsoptioner för barns och ungas boende, vård och fostran och att lämna förslag till fler alternativ än vad som finns idag. Dels att göra en översyn av hur långsiktighet och stabilitet i större utsträckning kan säkerställas för barn som är eller bedöms bli långsiktigt placerade.

Skyddet för barn som far illa eller riskerar att fara illa har stärkts. Barn som är placerade i familjehem och hem för vård och boende (HVB) har nu rätt till en namngiven socialsekreterare som har skyldighet att följa upp barnets situation. Barns rättigheter att framföra sina åsikter har stärkts och förtydligats.

4.2 Kvalitetssatsning – kvalitetsregister och öppna jämförelser

I syfte att stärka kvalitet, öppenhet och transparens fattade alliansregeringen i januari år 2007 beslut om att Socialstyrelsen i samverkan med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) skulle utveckla ett nationellt system för öppna jämförelser av kvalitet, effektivitet och kostnader i kommuner och landsting, t.ex. vård och omsorg och hemsjukvård.

Därefter har detta uppdrag vidgats i syfte att stärka kunskapsbasen, ge bättre förutsättningar för höjd kvalitet samt bättre och tydligare underlag för att kunna jämföra socialtjänsten i olika delar av landet.

4.3 Tillsynsreform – minimera risk för vanvård

Alliansregeringen har genomfört en tillsynsreform inom det sociala området. Myndigheten Inspektion för vård och omsorg (IVO) infördes i syfte att förbättra nödvändig tillsyn och uppföljning, samt underlätta för brukare och anhöriga att kunna framföra klagomål, påpeka brister och att anmäla utförare av vård, omsorg och socialtjänst som brustit i sitt sätt att ge vård, omsorg och socialtjänst.

IVO är ett av flera viktiga redskap och medel i det långsiktiga arbetet att skärpa tillsyn och tillståndsgivning inom socialtjänst, vård, omsorg samt verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Ambitionen är att det ska vara enkelt att kunna framföra klagomål gällande upplevda brister i bemötande, service och kvalitet.

4.4 Möjlighet att ta ut samtidig föräldrapenning

Alliansregeringen införde, som en del av den samlade familjepolitiken med barnens perspektiv i centrum, en möjlighet för båda föräldrarna att ta ut föräldrapenning samtidigt i sammanlagt 30 dagar under barnets första levnadsår, så kallade dubbeldagar.

4.5 Jämställdhetsbonus

Alliansregeringen införde i juli 2008 en så kallad jämställdhetsbonus. I all korthet var bonusen konstruerad så att den lämnas till den förälder som tagit ut föräldrapenning under flest dagar och som arbetar när den andra föräldern tar ut föräldrapenning.

Den faktiska omfattningen av bonusen för den enskilde bestäms dels av förvärvsinkomsten, dels av i vilken utsträckning föräldrarna delar på föräldrapenningen. Nivån avgörs av den arbetande förälderns faktiska arbetsinkomst.

I förslaget ingick att den högsta bonusnivån skulle vara 100 kronor per dag och för att få full bonus krävdes att arbetsinkomsten uppgick till minst 200 kronor i genomsnitt per dag. Studiemedel likställdes med arbetsinkomst och jämställdhetsbonus lämnas kalenderårsvis, men beräknas separat månad för månad.

Vartefter justerade alliansregeringen systemet gällande jämställdhetsbonus i syfte att förenkla och förtydliga för den enskilde hur och när man har rätt till denna.

4.6 Fritidspeng för ekonomiskt särskilt utsatta barn

Alliansregeringen införde år 2013 en s.k. fritidspeng på efterfrågan från bl.a. barnrättsorganisationer, så som Rädda Barnen, i syfte att göra det möjligt för barn i ekonomiskt särskilt utsatta familjer att kunna få rimligare förutsättningar att delta aktivt i

fritidsaktiviteter. Fritidspengens omfattning är 3 000 kronor per år och riktas till barn mellan 7 och 18 år i ekonomiskt särskilt utsatta familjer som haft ekonomiskt bistånd under sex månader eller längre.

Verkligheten visar nämligen tydligt att barn och unga i ekonomiskt särskilt utsatta familjer är underrepresenterade gällande aktivt deltagande i organiserade fritidsaktiviteter. Fritidspengen var ett verksamt medel som alliansregeringen använde för att vända den utvecklingen.

4.7 Särskild föräldrastödssatsning

Alliansregeringen genomförde under bägge mandatperioderna insatser för att stärka stödet till föräldrar genom den s.k. särskilda föräldraskapssatsningen. Den omfattade under perioden 2009 t.o.m. 2013 drygt 140 miljoner kronor. Den var en del i alliansens samlade familjepolitik med utgångspunkt att öka barnens möjligheter dels att utvecklas tillsammans med sina föräldrar, dels att utveckla stödet till föräldrar så att barns psykiska hälsa kan förbättras. Totalt deltog 76 kommuner i pilotprojekt inom ramen för ett förbättrat föräldrastöd.

4.8 Särskilda bidraget för barn inom ramen för bostadsbidraget

Alliansregeringen höjde under mandatperioden 2010–2014 det särskilda bidraget för barn inom ramen och systemet för bostadsbidraget. För hemmavarande barn höjdes ersättningen med 200 kronor för första barnet, till sammanlagt 1 500 kronor per månad.

4.9 Möjlighet till kommunalt vårdnadsbidrag

Alliansregeringen införde den 1 juli 2008 lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag som ger landets 290 kommuner rätt att införa, finansiera och administrera kommunala vårdnadsbidrag inom vissa givna ramar. Dessa ramar handlar dels om att det är frivilligt för kommunerna att införa vårdnadsbidraget.

Dels att detta innebär att det är först när en kommun infört vårdnadsbidrag som en enskild sökande kan få sin ansökan prövad och beviljad. Det kommunala vårdnadsbidraget är således inte en generell förmån som kan utges i hela landet till alla sökande barnfamiljer utan det finns ett grundläggande krav att vårdnadshavaren ska vara folkbokförd i kommunen där man söker bidraget.

5. Tio samhällsutmaningar inom socialtjänsten och barns uppväxtvillkor

De tio samhällsutmaningar vi tar upp i denna motion är långt ifrån alla utmaningar som samhället står inför gällande socialtjänsten respektive barns och ungas uppväxtvillkor. De speglar däremot väl den kris som socialtjänsten måste klara av att möta. Därtill vikten och

betydelsen av att se barns och ungas olika uppväxtvillkor och förutsättningar att utvecklas positivt trots varierande hemmiljöer.

5.1 Kvalitet inom socialtjänsten

År 1980 fattades beslut om en ny socialtjänstlag. I samband med detta etablerades begreppet socialtjänst som ett tydligt samlande sätt att beskriva det kommunalt organiserade sociala arbetet. Socialtjänsten omfattar idag bland annat vård och omsorg av äldre, stöd och service till människor med funktionshinder samt individ- och familjeomsorg. I denna motion ligger vårt huvudsakliga fokus på individ- och familjeomsorgen. I vår motion om äldre respektive i vår motion om funktionshinder berörs de andra områdena.

Kvalitet är inte ett enkelt eller självklart begrepp. Detta begrepp bör definieras noggrant helst i systematisk samverkan mellan olika intressenter. Utredningen för en kunskapsbaserad socialtjänst presenterade i betänkandet Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten (SOU 2008:18) en rad slutsatser om behovet av en förstärkt kunskapsutveckling inom socialtjänsten.

Bland annat visar denna utredning att kunskapsbasen för insatserna inom socialtjänsten är outvecklad. Socialtjänstens arbete bedrivs i huvudsak grundat på professionella erfarenheter, riktlinjer för ärendehandläggning samt befintlig lagstiftning. Samtidigt, enligt utredningen, bedrivs arbetet i för liten grad av kunskap om effekten av insatser, arbetssätt och metoder.

Det finns därför ett omfattande behov av fortsatta insatser till stöd och hjälp för kunskapsutveckling inom socialtjänsten. Detta ställer krav på ett engagerat och målmedvetet arbete från huvudmännen, därtill ett systematiskt utformat stöd från statens sida.

Det kan vara fruktbart att jämföra den medicinska professionens utgångspunkter och förhållningssätt med den syn som präglat det sociala arbetet.

Socialtjänsten är i sammanhanget en mycket ny och outvecklad vetenskap som styrs i detalj av politiska beslut ända ned på enskild individnivå. Där varje kommun via socialtjänst och socialnämnd förväntas ha den kunskap och kompetens som krävs för att fatta välgrundade beslut. Detta gällande exempelvis några av de allra svåraste ingripanden som finns att vidta – att omhänderta barn från sina föräldrar.

Inom den medicinska professionen är kopplingen mellan vetenskaplig utveckling och det kliniska vårdande arbetet självklar. Inom vård och omsorg förväntar sig alla inblandade parter att vårdpersonalen fattar alla beslut om behandling och den politiska beslutsnivån sysslar med beslut om ekonomiska ramar, lagar och uppföljning av resultat i befintlig verksamhet.

En utmaning framöver i strävan att nå högre kvalitet inom socialtjänsten är att noga pröva om det är en tänkbar väg att välja att skilja på politikens roll och professionens uppgifter. Där den politiska nivån fortsätter att ansvara för socialtjänstens organisation, budget, utvärdering och resultatuppföljning.

Samtidigt som socialtjänstens profession, med domstolarna och lagarna som ramar, får ta fullt ansvar för myndighetsutövning gentemot enskilda individer. Det kan vara en utveckling mot mer av en professionalisering av socialtjänsten, samtidigt som det sker inom etablerad modell för fortsatt lokalt självstyre.

Därtill är vi övertygade om att det behövs och finns ett behov av mer forskning och kvalificerade utredningar av socialtjänstens arbete, resultat och kvalitet. Det skulle också kunna ge professionen bättre möjligheter att utveckla en vetenskapligt baserad praktik och kunna utveckla ett brukarperspektiv i relation till socialtjänstens arbete.

Lex Sarah är ytterligare en del av ett systematiskt kvalitetsarbete som ska bedrivas enligt socialtjänstlagen. Vid allvarliga missförhållanden ska en anmälan ske till IVO. År 2014 avslutades ungefär 170 lex Sarah-anmälningar som handlade om barn och unga, 12 av dessa föranledde beslut med krav på åtgärder. (Källa: Utvecklingen inom den kommunala sektorn, regeringens skrivelse 2014/15:102.)

Därutöver är ett fortsatt arbete med öppna jämförelser särskilt viktigt och nödvändigt i strävan att utveckla bättre kvalitet i socialtjänsten. Öppna jämförelser handlar om betydelsen av att utveckla kvalitet och att uppföljning ger nödvändig kvalitativ information. Öppna jämförelser har därtill ett egenvärde. Denna metod bidrar till positiva drivkrafter att förbättra sig, att premiera transparens och sprida lärdomar via goda exempel.

5.2 Kompetensförsörjning inom socialtjänsten

Kompetensförsörjning inom socialtjänsten har flera utmaningar. Dels det alldeles avgörande att tillgodose det stora behov av personal, såväl nyrekrytering som förmåga att behålla erfaren och kompetent personal. Dels att ta tillvara på och använda de underlag som öppna jämförelser utgör gällande socialtjänstens områden för att vidareutveckla kompetens hos personalen.

Antalet kommunalt anställda inom de samlade verksamheterna i socialtjänsten uppgick i november 2013 till minst 250 000 personer, enligt SKL. Det är avgörande för verksamheternas kvalitet att kunna säkra rätt kunnande inom socialtjänsten. Det krävs såväl lämplig utbildning som erfarenhet.

I SCB:s arbetskraftsbarometer bedömer arbetsgivarna att det råder brist på yrkeserfarna socionomutbildade. De vanligaste yrkena inom den kategorin är

socialsekreterare och kuratorer, därefter följer behandlingsassistenter och verksamhetschefer inom vård och omsorg.

Enligt Personalchefsbarometern 2015 uppger hälften av alla personalchefer att det blir svårt att hitta medarbetare inom socialt och kurativt arbete. Av svaren framgår att det ofta handlar om svårigheten för kommuner att kunna anställa utbildade socialsekreterare.

Denna brist på socialsekreterare medför att alltfler kommuner anlitar så kallade stafett-socionomer. Det i sin tur medför kraftigt ökade kostnader för dessa inhyrda socialsekreterare. Det kan handla om den dubbla kostnaden jämfört med en ordinarie anställd.

Varje kommun, även de allra minsta, har idag ansvar för också de allra svåraste sociala insatserna, beslut om tvångsvård och omedelbara omhändertagande. Det bör inte fungera så att de nyexaminerade socionomerna får ta hand om de allra svåraste fallen. Det bör, generellt, fungera tvärtom så att ökad erfarenhet och kunskap leder till större ansvar, befogenheter och inflytande över beslut om vård och behandling.

Öppna jämförelser gällande barn- och ungdomsvården i november 2013 förmedlar bilden av att hälften av handläggarna i landets kommuner har socionomutbildning och minst fem års erfarenhet av barnutredningar. Öppna jämförelser visade vidare att åtta av tio av kommunerna hade ordinarie licens för Barns behov i centrum, system som stödjer utredning och dokumentation i barn- och ungdomsvård (BBIC). Detta är en ökning med 53 procent sedan 2010. (Källa: Utvecklingen inom den kommunala sektorn, regeringens skrivelse 2014/15:102.)

Socialstyrelsen bedriver ett arbete i syfte att ta fram kompetensbeskrivningar för personal inom socialtjänsten. Detta för att lägga en enhetlig och väl avvägd grund avseende kompetenskrav för socialtjänstpersonal. Utgångspunkten är vilka krav på kunskap och färdighet som brukare och klienter ska kunna ställa på personalen inom socialtjänsten.

Ett alltför litet antal socionomer vidareutbildar sig eller till och med tar en doktorsexamen. Ännu färre får ett bättre jobb och högre lön om de ändå gör det. Detta förhindrar en utveckling mot en mer genuin professionalisering av det avancerade och svåra sociala arbetet. Denna utmaning är av avgörande betydelse för kvalitet inom socialtjänsten, inte minst gällande beslut om placering av barn och unga.

5.3 Behov av en total översyn av socialtjänstlagen

Socialtjänstlagen är avsedd att utgöra en övergripande ramlag. I dag upplevs den många gånger dock som en lag som utgör en samling av olika föreskrifter, ofta på en mycket detaljstyrande nivå. Därtill att lagen ibland saknar ett tydligt väl fungerande perspektiv sett ur användarens ögon.

Ett drygt sjuttiootal stora förändringar av lagen har vidtagits genom åren. Den har därmed blivit mer svåröverskådlig och ogripbar. Lagens otydlighet bildar ett lapptäcke av genomförandeplaner som riskerar att ta ut varandra. Detta medför betydande svårigheter vid tillämpning av lagen.

I juli år 2012 beslutade alliansregeringen om en översyn av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt vissa frågor som rör socialtjänstlagen (2001:453). Det finns tydliga behov av en bredare översyn av socialtjänstlagen. Det bör vara nästa steg i arbetet att utveckla lagstiftningen.

5.4 Barn och ungas psykiska ohälsa

Alltför många barn har upplevt psykiska besvär. Vart tionde barn i åldern 10–18 år har upplevt psykiska besvär. Två av tio har upplevt psykosomatiska besvär. Därtill har andelen barn och unga som får diagnosen neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (adhd) eller andra psykiska funktionsnedsättningar ökat kraftigt.

Ju tidigare en neuropsykiatrisk diagnos kan ske, desto snabbare kan åtgärder sättas in för att stödja den upptäckta funktionsnedsättningen. Det är viktigt att barn med psykiska funktionsnedsättningar får det stöd de behöver, därtill att vi samtidigt klarar av att ge fortsatt stöd för barn och unga med fysiska funktionsnedsättningar.

Det har skett en tydlig ökning av psykofarmaka till barn och unga. Det avser exempelvis antidepressiva läkemedel, lugnande och ångestdämpande läkemedel, sömnmedel och stimulantia för adhd. Socialstyrelsen har visat att användning av psykofarmaka bland placerade barn och unga är mycket omfattande. Forskning visar därtill att placerade barn i samhällsvård har såväl sämre fysisk som psykisk hälsa i jämförelse med genomsnittet.

År 2014 tog Socialstyrelsen fram en ny temasida om psykisk ohälsa på Kunskapsguiden i syfte att underlätta samverkan och öka förutsättningarna för att tidigt upptäcka tecken på psykisk ohälsa och föreslå tidiga insatser för att kunna bättre förebygga psykisk ohälsa hos barn och unga.

Akuta psykiatriska problem tycks också öka. Vård på sjukhus för självskador har tydligt och kraftigt ökat bland unga, enligt Karolinska Institutet. Detta gäller särskilt bland unga kvinnor, barn och unga med utländsk bakgrund och därtill barn och unga i ekonomisk och social utsatthet, vilka alla har en högre tendens att ta till ett självskadebeteende.

Ytterligare en utmaning i samband med barn och ungas psykiska hälsa handlar om hedersrelaterade livsbegränsningar. Så kallade hedersrelaterade brott är emellertid ofta svåra att synliggöra och att få fram statistik över. Det förekommer många myter, generaliseringar och grova överdrifter.

Det hindrar emellertid inte att hedersrelaterade inskränkningar i en del barns och ungas liv förekommer. Det är helt oacceptabelt. Det kan handla om alltifrån att inte få delta i undervisning i skolan, till att inte få delta i egna fritidsaktiviteter eller i vissa sällfall att barn blir bortgifta mot sin vilja.

Det finns många sätt att fostra och respekt för föräldrars olika värderingar ska vara omfattande. Däremot gäller svensk lagstiftning alla människor i Sverige, oavsett ursprung. Det gäller såväl alla rättigheter som alla skyldigheter som följer med att vara medborgare i Sverige. Alla barn har individuella rättigheter som ska respekteras.

En del av att kunna förbättra barns och ungas psykiska välbefinnande handlar sannolikt om att föräldrar och vuxna i allmänhet blir ännu bättre på att förbereda barn och unga för verklighetens möjligheter, utmaningar och krav. Det kan finnas skäl att fundera över vilket ansvar elevhälsan i skolorna kan ta och hur samverkan mellan alla inblandade parter kan utvecklas och bli mer proaktiv och förebyggande.

5.5 Kränkningar på internet – mobbning i vardagen

Det blir allt vanligare att allt fler barn och unga tillbringar allt mer tid på internet. Minst sex av tio barn i åldrarna 11 till 16 år befinner sig på internet, enligt undersökningen Svenskarna och internet (2012). Det verkliga antalet är idag betydligt fler.

Det sker såväl anonyma som öppna kränkningar av barn och unga som ett led i pågående mobbning och trakasserier i skolan. Det är fullständigt oacceptabelt. Nätet har blivit ytterligare ett forum och redskap för de som håller på med mobbning. Möjligen driver själva tekniken fram ett nytt beteende och nya konflikter bland barn.

Uppgifter i en granskning av näthatet (Aftonbladet, 2015-09-01) gör gällande att så många som ungefär 66 000 ungdomar kränks på internet. Endast en av femtusen kränkningar leder till en fällande dom i domstol. De vanligaste platserna för kränkningarna är dels mobiltjänsten Kik, en chatt-app, som är den vanligaste platsen där flickor kränks. Mobiltjänsten har ungefär 240 miljoner användare i världen. Dels i samband med olika online-spel som är den vanligast förekommande platsen där pojkar kränks på internet.

I en undersökning (2012) från organisationen Friends uppgav var sjätte barn och ungdom mellan tolv och sexton år att de var rädda för att bli kränkta och mobbade på internet. Det är ännu mer utbrett bland unga tjejer där en av fyra uppgav att de är rädda för att bli kränkta. En viktig signal i denna undersökning är att över fyra av tio av barnen efterlyser mer vuxenstöd, hjälp att lära sig ett bra beteende på internet samt tydlig information om vad man ska göra om man blir utsatt för kränkningar.

Denna utmaning är en växande utmaning. Såväl bland barn, unga som vuxna. Mobbningen blir allt grövre. Tydliga strategier mot mobbning i skolan och på internet

måste fortsätta att utvecklas och finna sin grund i forskning som visar på vilka insatser som fungerar och kan göra skillnad.

5.6 Barnfamiljers ekonomiska utsatthet

De flesta barn bor i familjer som har det mycket bra, bra eller ganska bra ekonomiskt sett. Det finns emellertid alltför många barn som lever i hushåll som tvingats ta emot ekonomiskt bistånd. År 2013 berörde detta ungefär 140 000 barn i Sverige. Det motsvarar drygt vart fjortonde barn eller ungefär två barn i varje skolklass.

Ett barn av trettiosju lever i hushåll som tar emot långvarigt ekonomiskt bistånd. Det handlar om cirka 53 000 barn. De hushåll som tar emot ekonomiskt bistånd är vanligtvis ensamhushåll. Män utan barn har jämfört med kvinnor utan barn under en längre period varit den största gruppen av biståndshushåll.

Den vanligaste gruppen sett till samtliga hushållstyper i befolkningen som tvingas ta emot bistånd är ensamstående kvinnor med barn. År 2013 tog drygt var femte ensamstående kvinna med barn emot ekonomiskt bistånd. Det långvariga mottagandet av bistånd var fortsatt högt år 2013, men det minskade något jämfört med 2012. Utrikes födda personer utgjorde drygt hälften av samtliga långvariga mottagare av ekonomiskt bistånd år 2013. (Källa: Utvecklingen inom den kommunala sektorn, regeringens skrivelse 2014/15:102.)

Det är samtidigt viktigt att se att vid internationell jämförelse har Sverige fortfarande relativt mindre fattigdom, såväl bland barn som vuxna. Endast hushåll i Luxemburg har färre materiellt fattiga i befolkningen än Sverige. (Källa: EU-SILC, enligt EU:s mått gällande materiell fattigdom.)

Därtill är det centralt att förstå, enligt social forskning, att förekomsten av att leva med mycket låg ekonomisk standard sällan behöver betyda långsiktiga problem för de berörda barnen. Det är först i kombination med andra sociala problem som situationen blir riktigt besvärlig och problematisk.

Strävan måste givetvis vara att minimera den ekonomiska utsattheten och därmed minska risken för social ärftlighet. Det är när svårigheterna staplas på varandra i form av ekonomiska svårigheter, arbetslöshet, bidragsberoende, eventuellt våld inom familjen och missbruk som riskerna blir större för social ärftlighet.

5.7 Social rörlighet – nya utanförskap

För de allra flesta barn är Sverige ett mycket bra land att växa upp och leva i. För närvarande föds varje år omkring 100 000 barn i Sverige. Fler än var tionde flicka som föds i dag kommer sannolikt bli över hundra år gammal. I dagsläget dör fler människor i Sverige som hunnit fylla hundra år, än som spädbarn. Det är en helt unik utveckling.

Denna utveckling ställer växande och högre krav på förmåga till social rörlighet. Krav som såväl samhället i stort som enskilda individer har att möta. En styrka i Sverige är bilden av att och strävan efter att varje generation, varje barn och ungdom ska få sin chans att lyckas i livet. Det ska betyda mer vad man själv gör för ansträngningar än vad man fått med sig av sina föräldrar och deras livssituation.

Forskning visar att placerade barn i samhällsvård, normalbegåvade, underpresterar i skolan. Samtidigt som vi vet att en skolgång med bra resultat och betyg i form av relevanta kunskaper som behövs på arbetsmarknaden är den starkast skyddande faktorn för möjligheterna till en gynnsam utveckling. (Källa: Placerade barns skolgång och hälsa, Socialstyrelsen och Skolverket.)

Grunden till en ökad förmåga att undvika utanförskap är således utbildning. Därtill ett målmedvetet arbete att stärka arbetslinjen. Det första jobbet är i detta hänseende centralt. Alliansregeringens tydligt förda politik för en konkret arbetslinje, kamp för att bekämpa utanförskap och fokus på att stödja de hushåll som är allra mest ekonomiskt utsatta har gett positiva resultat.

Det nya utanförskapet är emellertid påtagligt. Det handlar i första hand om människor som delvis eller helt saknar utbildning och därtill saknar relevanta erfarenheter inom arbetslivet. Det är alltför många unga människor och personer med utländsk bakgrund som befinner sig i denna situation. Här har samhället genom en tydlig arbetslinje en verkligt växande utmaning att möta.

Sverige är ett av världens mest sammanhållna länder. Andelen ekonomiskt utsatta hushåll har minskat med ungefär 30 procent från 2006 till 2014. Utanförskapet är cirka 200 000 färre personer 2014 jämfört med 2006. Det är bra, men samtidigt ställer det nya framväxande utanförskapet ännu högre krav på en politik som kan kombinera fler jobb, nya företag och en tydlig strävan att minska beroendet av ekonomiskt bistånd.

Alla barn borde få växa upp i trygghet. Ett led i detta är att minska utanförskap och öka den sociala rörligheten genom att fler får verkliga möjligheter att försörja sig själva och sin familj på arbetsmarknaden. Det handlar dock om så mycket mer än ekonomi, det handlar om hälsa, relationer, inflytande och livsmiljö. Ett sätt att analysera denna bredare utveckling för barn vore att, som alliansen vill, införa ett livskvalitetsindex för att kunna följa utvecklingen i Sverige.

5.8 Socialt mest utsatta barn – när föräldrar inte räcker till

När föräldrar inte räcker till är bland det svåraste barn och unga kan tvingas att uppleva. Vårdnadshavares förmåga att ge barnet vad det behöver för sin utveckling är avgörande när det gäller att bedöma om ett barn löper risk att fara illa i sitt eget hem.

Det finns dock ingen tydlig gräns för vad som anses vara oacceptabla brister i vårdnadshavarens förmåga att ge barnet omsorg. Mellan två tydliga ytterligheter – fullgott respektive klart bristfälligt föräldraskap – existerar en gråzon som medför att socialtjänsten i en bedömning om ett eventuellt omhändertagande måste ta hänsyn till kompenserande faktorer i barnets och familjens nätverk.

För barn som placeras i familjehem kan upprottet från sina biologiska föräldrar bli mycket svårt och kämpigt, vilket i sin tur ställer stora krav på de mottagande familjerna i familjehemmen. Detta är en stor utmaning för samhället att möta hur såväl de omhändertagna barnen som familjehemmen kan ges ett fullgott stöd.

Barn- och ungdomsvården ska vara trygg och präglas av kontinuitet. Byggt på respekt, omtanke och en helhetssyn på individen. Ett placerat barn ska ha rätt till samhörighet med anhöriga och närstående så som exempelvis ett syskon eller en farfar och kontakt med hemmiljön. Nuvarande lagstiftning i LVU saknar dock tydliga regler gällande dessa grundläggande frågor, vilket ur rättssäkerhetssynpunkt är djupt otillfredsställande och en del av bakgrunden till den av alliansregeringen tillsatta utredningen om tvångsvård för barn och unga.

I Socialstyrelsens Social rapport från 2006 ges en översikt gällande de så kallade överriskerna för placering i samhällsvård. Rapporten visar att för ett barn med en mamma som är lågutbildad, ensamstående och som saknar förvärvsarbete och därtill helt eller delvis fått ekonomiskt bistånd under flera år är sannolikheten en på sju att någon gång placeras i familjehem eller på annan institution under förskoleåren.

När föräldrar inte räcker till försämras barns och ungas hela tillvaro. Det handlar om barn och unga som växer upp i familjer som inte fungerar, där hemmiljön är mer eller mindre helt oacceptabel för barn och unga. Det kan exempelvis handla om tydligt våld och övergrepp eller mer eller mindre uppenbara försummelser där barn ofta lämnas ensamma. Lyckligtvis är dessa barn få i relation till alla barn, samtidigt som de socialt mest utsatta barnen fortfarande är alldeles för många.

5.9 Långvariga placeringar av utsatta barn

Varje år är det tyvärr nödvändigt av olika skäl att placera många barn och unga utanför hemmet. Barn och unga i samhällsvård är en stor utmaning; de placeras i ett boende utanför det egna hemmet. Det handlar om familjehem, jourhem, hem för vård eller boende, samt i ett särskilt ungdomshem.

Jourhem kan betecknas som en snabb lösning för skydd eller stöd. Familjehem är en mer stadigvarande placering för vård och fostran. Hem för vård eller boende handlar om såväl ett hem att bo i och kunna genomgå behandling i vårdande syfte. Särskilda ungdomshem är en form av familjehem med särskilt noggrann tillsyn.

Missförhållanden i hemmet eller eget riskabelt beteende hos barn och unga kan leda till placering utanför hemmet. Missförhållanden kan exempelvis handla om att barnet utsätts för fysiskt eller psykiskt våld, kränkningar, sexuella övergrepp eller att den som vårdar barnet försummar att tillgodose barnets grundläggande behov.

Socialstyrelsens rapport Barn och unga – insatser år 2013 visar att ungefär 12 900 barn och unga påbörjade heldygnsinsatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Av de påbörjade heldygnsinsatserna har vård enligt SoL stått för den största ökningen under perioden 2006–2013 i andel av barn och unga i befolkningen som påbörjat insats. Ökningen var 68 procent.

Speciellt bland pojkar 13 till 17 år har andelen i befolkningen som placerats i hem för vård och boende (HVB) ökat markant från 0,25 till 1,71 procent. Därtill har ökningen varit kraftig för unga i åldersspannet 13 till 17 år när det gäller heldygnsinsatser överhuvudtaget, främst bland pojkar. Denna ökning handlar till största delen om pojkar med annan vårdnadshavare än förälder eller förordnad vårdnadshavare. Socialstyrelsen anger att en tänkbar förklaring är att denna ökning till stor del utgörs av ensamkommande flyktingbarn.

Omkring 32 600 barn och unga i Sverige hade heldygnsinsats någon gång under år 2013. Den 1 november 2013 hade 22 700 barn och unga heldygnsinsats. Av dessa barn och unga hade drygt 17 000 vård enligt SoL, ungefär 5 400 fick vård enligt LVU samt drygt 200 barn och unga var omedelbart omhändertagna. Enligt LVU.

Familjehem var den vanligaste placeringsformen bland barn och unga med insats den 1 november 2013, oavsett kön. Nära sex av tio placerade enligt SoL och sju av tio enligt LVU var placerade på familjehem. Omkring 29 000 barn och unga hade en eller flera av de redovisade öppenvårdsinsatserna den 1 november 2013.

Svenska familjehemsplaceringar är långvariga vid internationell jämförelse. Samtidigt förekommer det och är problematiskt att många barn placeras och omplaceras gång på gång till nya familjehem. Det ger inte den långsiktiga stabilitet och kontinuitet som är eftersträvansvärd. Alla barn behöver trygghet, det gäller i samma utsträckning familjehemsplacerade barn.

Det finns brister kring stödboende. Den senaste tiden har ansvarig myndighet Inspektionen för vård och omsorg (IVO) förelagt verksamhet av stödboende med vite efter att en rad försummelser och tillkortakommanden konstaterats. I dag kan mer eller mindre vem som helst starta ett stödboende. Därtill driva verksamhet som inte ger det stöd utsatta människor är i behov av. Det är inte rimligt.

Det är centralt när man vidgar former för boende, att man från början stärker kvalitet, tillsyn och uppföljning. Det ska vara ordning och reda i välfärden. Denna utmaning kräver exempelvis generell tillståndsplikt, tydliga kvalitetskrav, prövning av ägarskap och

långsiktig ekonomisk hållbarhet gällande driften samt skärpt tillsyn och tydligare sanktioner vid uppenbara brister i kvalitet och genomförande.

5.10 Brister i tillsyn och följdåtgärder

Idag finns det fortfarande betydande brister i tillsyn, uppföljning och följdåtgärder när det gäller hur socialtjänstens verksamheter fungerar. Det handlar bland annat om hur kontroller sker av familjevård, krav på utbildning och det stöd som ges till familjehem och jourhem.

Som ett led i arbetet att förbättra tillsyn och uppföljning infördes Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Därtill att underlätta för patienter, brukare och anhöriga att kunna påpeka brister, framföra klagomål och anmäla vårdgivare som brustit i sitt sätt att ge vård och omsorg.

IVO är ett led i ett långsiktigt arbete att skärpa tillsyn och tillståndsgivning inom hälso- och sjukvård, socialtjänst samt verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Ambitionen är att det ska vara enkelt att kunna framföra sina klagomål gällande upplevd bristande kvalitet. Brukarens behov ska sättas främst.

Arbetet med att utveckla tillsyn och uppföljning med konkreta följdåtgärder måste emellertid fortsätta att utvecklas inom socialtjänsten. Ett konkret exempel på en viktig form av uppföljning är Socialstyrelsens studie 2012 om förekomsten av situationer där familjehemsplaceringen bland yngre barn och långvarigt placerade barn avbryts oplanerat.

Resultaten från studien visar att oplanerade avbrott i placeringen var vanligare bland de långvarigt placerade barnen än bland de yngre barnen. Därtill var det oftast familjehemsföräldrarna som tog initiativet till det oplanerade avbrottet. Det var emellertid också relativt vanligt att de långvarigt placerade barnen tog initiativet till avbrottet.

De yngre barnen hade i genomsnitt varit familjehemsplacerade i fem månader, de långvarigt placerade hade i genomsnitt varit i samma familjehem i tio år när det oplanerade avbrottet ägde rum. Ofta föregås ändå oplanerade avbrott av tydliga varningssignaler till socialtjänsten. Dessa varningssignaler måste professionen bli ännu bättre på att ta till sig i proaktivt syfte.

6. Förslag för att nystarta socialtjänsten och förbättra barns uppväxtvillkor

6.1 Höjd kvalitet – tydligare ansvarsfördelning

Det finns tydliga kvalitetsbrister inom dagens socialtjänst. Därtill är socialtjänstlagen i behov av en total översyn. Därutöver är det i praktiken ibland alldeles för oklart vem som bär ansvaret för vad när det gäller barn och unga i fråga om myndighetsutövning.

Samverkan mellan skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst är långt ifrån alltid väl utvecklad och fungerande.

Vi är övertygade om att det finns ett behov av mer forskning och kvalificerade utredningar av socialtjänstens arbete, resultat och kvalitet. Det skulle ge professionen bättre möjligheter att utveckla en vetenskapligt baserad praktik, stärka kompetensen inom myndigheten och kunna utveckla ett tydligare brukarperspektiv i relation till socialtjänstens arbete. Sträva efter att skapa vardagens socialtjänst i vetenskaplig förankring.

Vi föreslår:

- Skapa en tydligare och bättre arbetsfördelning mellan politik och profession inom socialtjänsten.
- Ta skyndsamt fram riktlinjer gällande krav på såväl formell kunskap som erfarenhet för att få arbeta med svårt utsatta barn och unga.
- Skapa förutsättningar för höjd kvalitet genom en tydligare ansvarsfördelning.
- Ökad samverkan mellan skola, socialtjänst och hälso- och sjukvården i syfte att inget barns ärende och sak försvinner mellan de olika myndigheternas ansvar och skyldigheter.

6.2 Säkra kompetensförsörjning – stärk det sociala yrkets roll

Kompetensförsörjning inom socialtjänsten har flera utmaningar. Dels det alldeles avgörande att tillgodose det stora behov av personal, såväl nyrekrytering som förmåga att behålla erfaren och kompetent personal. Dels att ta tillvara på och använda de underlag som öppna jämförelser utgör gällande socialtjänstens områden för att vidareutveckla kompetens hos personalen.

Det är för få socionomer som vidareutbildar sig och som tar en doktorsexamen. Ännu färre får ett bättre jobb och högre lön om de ändå gör det. Detta förhindrar en utveckling mot en mer genuin professionalisering av det avancerade och svåra sociala arbetet. Denna utmaning är av avgörande betydelse för kvalitet inom socialtjänsten, inte minst gällande beslut om placering av barn och unga.

6.2.1 En nationell strategi

Vi föreslår:

- Utveckla en långsiktig strategi för personalförsörjning och kompetenslyft i socialtjänsten.

6.2.2 Legitimation

Vi föreslår:

- Se över och ta fram respektive kvalitetskrav och utbildningskrav för hur Sverige på sikt kan ställa legitimationskrav på myndighetsutövande medarbetare i socialt arbete.
- Utveckla på vilket sätt socionomer och kuratorer stärkts i sitt yrkesansvar bl.a. genom att stärka dem som legitimationsyrken.
- Omgående genomföra legitimation för hälso- och sjukvårdens kuratorer enligt Socialstyrelsens framtagna underlag.

6.3 Genomför en total översyn av socialtjänstlagen

Socialtjänstlagen ska utgöra en tydlig ramlag. Ett drygt sjuttiootal omfattande förändringar av lagen har genomförts genom åren. Många gånger säkert i bästa syfte; samtidigt har detta medfört att socialtjänstlagen blivit mer svåröverskådlig och därtill detaljstyrande.

Därutöver upplevs det som om socialtjänstlagen saknar ett tydligt väl fungerande användarperspektiv. Alla föreskrifter och genomförandeplaner staplade på varandra bildar ett lapptäcke som riskerar att dels ta ut varandra, dels skapa otydlighet och osäkerhet vid tillämpning av lagen. Detta har inte varit den ursprungliga avsikten.

Vi föreslår:

- Genomför en total översyn av socialtjänstlagen i syfte att dels genomföra en övergripande analys och genomgång, dels sträva efter att den återigen ska bli en tydlig och överskådlig ramlag.

6.4 Stärk barn och ungas psykiska välbefinnande

Alltför många barn upplever psykiska besvär. Ett av tio barn vi möter har upplevt psykiska besvär. Två av tio har upplevt psykosomatiska besvär. Vård på sjukhus för självskador har ökat kraftigt bland unga. Detta gäller särskilt bland unga kvinnor, barn och unga som lever i ekonomisk och social utsatthet, därtill barn och unga med utländsk bakgrund.

Vi föreslår:

- Skapa möjligheter att förebygga och minska ohälsan bland barn och unga.
- Arbeta i ännu högre grad förebyggande med frågor som rör barn och ungas psykiska välbefinnande.
- Öka tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatri (BUP) under denna mandatperiod.
- Ta fram en strategi för att kunna åtgärda kränkningar mot barn och unga.
- Ett kunskapscentrum för kunskap om våld och andra övergrepp mot barn och för spridande av dessa samlade kunskaper och erfarenheter.

- Genomför en översyn i syfte att stärka skyddet mot umgängessabotage med barnens perspektiv i centrum.

6.5 Stimulera social rörlighet – riv nya utanförskap

En styrka i Sverige är strävan av att varje generation, varje barn, ungdom och vuxen ska få sin chans att lyckas i livet. Det ska betyda mer vad man själv gör för ansträngningar än vad man fått med sig av sina föräldrar och deras livssituation. Detta ställer stora krav på såväl den enskilde som samhället i stort att möta.

Det nya utanförskapet växer samtidigt, vilket är ett stort hinder för att öka social rörlighet. Att riva det nya utanförskapet handlar i första hand om att ge alla som saknar utbildning, eller delvis saknar utbildning och saknar arbetslivserfarenhet helt eller delvis möjligheter att skaffa sig utbildning och arbete.

Vi föreslår:

- Stimulera social rörlighet och riv det nya utanförskapet genom en tydlig arbetslinje och stärk möjligheterna till fortsatt utbildning.

6.6 Stärkt tillsyn av socialtjänsten – tydliga följdåtgärder

IVO är ett led i ett långsiktigt arbete att skärpa tillsyn och tillståndsgivning inom hälso- och sjukvård, socialtjänst samt verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Ambitionen är att det ska vara enkelt att kunna framföra sina klagomål gällande upplevd bristande kvalitet. Brukarens behov ska vara i centrum.

Vi vill införa likvärdiga krav på kvalitet, generell tillståndsplikt, ägar- och ledningsprövning i bl.a. socialtjänsten. Därtill stärka tillsynen och införa tydliga sanktioner i flera steg vid upprepade brister gällande exempelvis kvalitet och tillgänglighet. Att inte fullfölja sitt uppdrag måste få tydliga påföljder.

Arbetet att utveckla tillsyn och uppföljning inom socialtjänsten måste stärkas kontinuerligt.

Vi föreslår:

- De fristående alternativa verksamheterna som finns via förstärkt familjehemsvård ska endast få bedrivas om de erhållit tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg (IVO).
- Stärkt tillsyn av socialtjänsten och genomförande av tydliga följdåtgärder vid upprepade försummelser och allvarliga brister.

6.7 Familjehem och nationell adoption – En tydlig strategi behövs

Varje år är det tyvärr nödvändigt av olika skäl att placera många barn och unga utanför hemmet. Barn och unga i samhällsvård är en stor utmaning; de placeras i ett boende

utanför det egna hemmet. Denna utmaning kräver långsiktighet och kontinuitet för att nå bästa möjliga förutsättningar för de placerade barnen.

Svenska familjehemsplaceringar är långvariga vid internationell jämförelse. Samtidigt förekommer det och är problematiskt att många barn placeras och omplaceras gång på gång till nya familjehem. Det ger inte den långsiktiga stabilitet och kontinuitet som är eftersträvansvärd. Nationella adoptioner förekommer nästan inte alls.

Det finns brister kring stödboende. I dag kan mer eller mindre vem som helst starta ett stödboende. Därtill driva verksamhet som inte ger det stöd utsatta människor är i behov av. Det är inte rimligt.

Vi föreslår:

- Genomför skyndsamt en nationell översyn för att säkra rekryteringen av familjehem och jourhem.
- Utveckla en strategi för hur, med, och när vilka barn ska tas om hand och placeras i till exempel familjehem.
- Ställ alltid frågan om att låta systematisk adoption eller vårdnadsöverflyttning vara ett alternativ till långvariga placeringar av små barn.
- Möjliggör fler nationella adoptioner och ta fram en långsiktig och hållbar strategi.
- Låt utreda fler hel- och halvprofessionella fosterfamiljer.
- Se över det stöd, rutiner samt ersättningar som tillämpas i syfte att ge familjehem bättre förutsättningar att klara sina åtaganden.

6.8 Stärk utsatta barnfamiljers ekonomiska och sociala förutsättningar

Sverige är ett av världens mest sammanhållna länder. Andelen ekonomiskt utsatta hushåll har minskat under åren 2006–2014 med omkring 30 procent. Utanförskapet är ungefär 200 000 färre personer under samma tidsperiod. Det hindrar inte att alltför många barnfamiljer lever under utsatta ekonomiska förhållanden.

Det var drygt var fjortonde barn som år 2013 levde i hushåll som tvingats ta emot ekonomiskt bistånd. Ett barn av trettiosju lever i hushåll som tar emot långvarigt ekonomiskt bistånd. Det finns därmed ungefär 140 000 barn i Sverige som lever i hushåll med utsatta ekonomiska förutsättningar. Dessa barnfamiljer ska ges stöd för att kunna stärka barnens uppväxtvillkor.

Vi föreslår:

- Socialtjänsten ska få ett tydligare uppdrag att fokusera på barnens utbildning och studieresultat i kontakten med utsatta familjer.
- Familjer som får stöd av socialtjänsten ska få hjälp att söka sig till skolor utanför s.k. utanförskapsområden.

- Erbjud föräldrar deltagande i minst ett föräldrastödsprogram under barnets uppväxt.

Cecilia Widegren (M)

Margareta B Kjellin (M)

Finn Bengtsson (M)

Amir Adan (M)

Sofia Fölster (M)

Sofia Arkelsten (M)

Thomas Finnborg (M)

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Anette Åkesson (M)